

Komparativna analiza utjecaja recentnih ekonomskih kriza na tržište rada u Republici Hrvatskoj

Perković, Daniela

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **The University of Applied Sciences Baltazar Zuprešić / Veleučilište s pravom javnosti Baltazar Zuprešić**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:129:861455>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-21**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository of the University of Applied Sciences Baltazar Zuprešić - The aim of Digital Repository is to collect and publish diploma works, dissertations, scientific and professional publications](#)

VELEUČILIŠTE
s pravom javnosti
BALTAZAR ZAPREŠIĆ
Biograd na Moru

Stručni prijediplomski studij
Poslovanje i upravljanje

DANIELA PERKOVIĆ

KOMPARATIVNA ANALIZA UTJECAJA RECENTNIH EKONOMSKIH
KRIZA NA TRŽIŠTE RADA U REPUBLICI HRVATSKOJ

ZAVRŠNI RAD

Biograd na Moru, 2023. godine

VELEUČILIŠTE
s pravom javnosti
BALTAZAR ZAPREŠIĆ
Zaprešić

Stručni prijediplomski studij
Poslovanje i upravljanje

Usmjerenje Poslovna ekonomija i financije

ZAVRŠNI RAD

KOMPARATIVNA ANALIZA UTJECAJA RECENTNIH EKONOMSKIH
KRIZA NA TRŽIŠTE RADA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Mentorica:
mr. sc. Dubravka Maras, MBA, viši pred.

Naziv kolegija:
Makroekonomija

Studentica:
Daniela Perković

JMBAG studenta:
0269073914

Sadržaj

SAŽETAK	1
ABSTRACT	2
1. UVOD	3
2. POSLOVNI CIKLUSI, KRIZE I TRŽIŠTE RADA	5
3. NASTANAK I UZROCI EKONOMSKE KRIZE 2008. GODINE	7
4. POSLJEDICE EKONOMSKE KRIZE NA SVJETSKO GOSPODARSTVO	11
4.1. POSLJEDICE EKONOMSKE KRIZE U REPUBLICI HRVATSKOJ	12
5. UTJECAJ KORONA KRIZE NA SVJETSKO GOSPODARSTVO	14
5.1. UTJECAJ KORONA KRIZE NA HRVATSKO GOSPODARSTVO	17
6. USPOREDBA TRŽIŠTA RADA U REPUBLICI HRVATSKOJ ZA VRIJEME GLOBALNE EKONOMSKE KRIZE I KORONA KRIZE	19
6.1. INICIJALNI UTJECAJ GLOBALNE EKONOMSKE KRIZE NA HRVATSKO TRŽIŠTE RADA	19
6.2. INICIJALNI UTJECAJ KORONA KRIZE NA HRVATSKO TRŽIŠTE RADA	20
6.3. OPORAVAK HRVATSKOG TRŽIŠTA RADA NAKON GLOBALNE EKONOMSKE KRIZE	23
6.4. OPORAVAK HRVATSKOG TRŽIŠTA RADA NAKON KORONA KRIZE	24
6.5. REAKCIJA VLADE REPUBLIKE HRVATSKE NA GLOBALNU EKONOMSKU KRIZU	25
6.6. REAKCIJA VLADE REPUBLIKE HRVATSKE NA KORONA KRIZU	26
7. ZAKLJUČAK	28
8. IZJAVA	29
9. LITERATURA	30
9.1. KNJIGE:	30
9.2. RADOVI I ČLANCI:	30
9.3. INTERNETSKI IZVORI:	32
10. TABLICE I SLIKE	34
11. ŽIVOTOPIS	35

SAŽETAK

Glavni fokus ovog završnog rada je analiza i usporedba situacije na tržištu rada u Hrvatskoj za vrijeme globalne ekonomske krize 2008. godine te korona krize koja započinje 2020. godine. Obje krize su utjecale na smanjenje broja radnih mjesta na tržištu rada, ali iz različitih razloga i različitim intenzitetom. U radu se diferenciraju i definiraju razlozi i njihovi utjecaji na tržište rada. Smanjenje ekonomskog rasta se dogodilo u slučaju obje krize, što je dovelo do smanjenja potražnje za radom na tržištu rada. Iz tog razloga, hrvatsko tržište rada za vrijeme globalne ekonomske krize 2008. godine bilježi porast stope nezaposlenosti. Međutim, za vrijeme korona krize, intervencijom države se sprječava značajniji porast stope nezaposlenosti.

Ključne riječi: ekonomska kriza, korona kriza, tržište rada, nezaposlenost

ABSTRACT

The focus of this final paper is the analysis and comparison of the labor market situation in Croatia during the global economic crisis of and COVID-19 crisis that began in 2020. Both crises have led to a reduction of the numbers of jobs in the labor market but for different reasons and with varying intensity. The paper differentiates and defines the reasons and their impacts on the labor market. The decrease in economic growth occurred in both crisis cases, leading to a reduced demand for labor in the labor market. For this reason, the Croatian labor market during the global economic crisis of 2008 experienced an increase in the unemployment rate. However, during the COVID-19 crisis, state intervention prevented a significant rise in the unemployment rate.

Keywords: economic crisis, corona crisis, labor market, unemployment

1. UVOD

Ovaj rad analizira i uspoređuje stanje na tržištu rada u Republici Hrvatskoj za vrijeme globalne ekonomske krize koja je započela u 2007. godini i za vrijeme krize uzrokovane Covid-19 virusom. U promatranim razdobljima se kriza na različit način i različitim intenzitetom odrazila na tržište rada. Za vrijeme globalne ekonomske krize, tržište rada bilo je jače i duže pogođeno iz nekoliko razloga. Hrvatsko gospodarstvo još uvijek se nosilo sa posljedicama nedavnih ratnih razaranja i kriminalnih radnji koje su obilježile razdoblje privatizacije tijekom kasnih 90-ih godina. Ovakva jaka i dugotrajna kriza iz tog je razloga duboko potresla cjelokupno gospodarstvo uključujući i tržište rada. Druga stvar koja je doprinijela jakom i dugotrajnom utjecaju krize na hrvatsko gospodarstvo je zakašnjela i neadekvatna reakcija tadašnje Vlade Republike Hrvatske koja je ovu krizu produbila i produžila na dugih 6 godina. S druge strane, kriza uzrokovana Covid-19 virusom je trajala znatno kraće i slabije je pogodila hrvatsko tržište rada. Tržište rada u Republici Hrvatskoj od inicijalnog šoka 2020. godine oporavilo se već u 2021. godini. Razlog tome leži u pravovremenoj i adekvatnoj reakciji hrvatske vlasti na novonastalu situaciju. Također, ovo razdoblje i razdoblje koje mu je prethodilo obilježilo je negativno prirodno i mehaničko kretanje stanovništva što je dodatno doprinijelo naoko pozitivnim trendovima na tržištu rada. Dakle, Hrvatska se u razdoblju nakon krize uzrokovane Covid-19 virusom zapravo susrela sa problemom manjka radne snage na tržištu rada.

Predmet istraživanja je usporedba utjecaja globalne ekonomske krize 2008. godine i krize uzrokovane Covid-19 virusom na tržište rada u Hrvatskoj. Tržište rada, kao i sva ostala tržišta, počinje susretom ponude i potražnje. Potražnja za radom ovisi o potražnji za određenim proizvodom ili uslugom za čiju proizvodnju je rad potreban. U radu se definira kako i zašto je došlo do pada potražnje za određenim proizvodima i uslugama te na koji način je ovaj događaj utjecao na rast stope nezaposlenosti u Hrvatskoj. Cilj istraživanja je utvrditi, istražiti i analizirati pokazatelje na hrvatskom tržištu rada u okviru razdoblja svjetske ekonomske krize i korona krize, proučiti kretanje stope nezaposlenosti prije i tijekom ovih dvaju kriza, proučiti koji čimbenici su najviše utjecali na rast stope nezaposlenosti u tim razdobljima te kako su instrumenti države u obliku državnih mjera utjecali na očuvanje radnih mjesta. Također se definira koji su sektori najviše bili pogođeni u ovim razdobljima te uspoređuju razlozi koji su doveli do takve situacije na tržištu rada. Metode istraživanja završnog rada su metoda kompilacije, statistička metoda, metoda dedukcije i metoda komparacije.

Završni rad sastoji se od deset poglavlja. Prvo poglavlje bavi se definicijom poslovnih ciklusa, ekonomskih kriza i tržišta rada. U drugom poglavlju objašnjavaju se uzroci nastanka globalne ekonomske krize. U trećem poglavlju opisuju se posljedice ekonomske krize na svjetsko i hrvatsko gospodarstvo. Četvrto poglavlje opisuje i objašnjava nastanak i utjecaj krize uzrokovane Covid-19 virusom na svjetsko i hrvatsko gospodarstvo. U petom poglavlju uspoređuju se utjecaji globalne ekonomske krize i krize uzrokovane Covid-19 virusom na tržište rada u Republici Hrvatskoj. Nakon petog poglavlja slijedi zaključak, popis literature, internetskih izvora, popis slika te životopis autorice.

2. POSLOVNI CIKLUSI, KRIZE I TRŽIŠTE RADA

Poslovni ciklusi u ekonomiji jedno su od njenih glavnih obilježja. Svaka ekonomija, bilo državna ili svjetska, kontinuirano prolazi kroz različite faze poslovnih ciklusa. Poslovne cikluse najjednostavnije je definirati kao periodično odstupanje stvarnog BDP-a od dugoročnog trenda (Bićanić, Deskar-Škrbić, 2018). Periodičnost poslovnih ciklusa njihovo je glavno obilježje. S obzirom na trajanje poslovnih ciklusa, autori Bićanić i Deskar-Škrbić dijele ih na pet vrsta:

- sezonski ciklus – fluktuacije koje se odvijaju u roku od jedne godine
- Kitchinovi ciklusi – traju između 3 i 7 godina
- Juglarovi ciklusi – traju između 7 i 11 godina
- Kuznetsovi ciklusi – traju između 15 i 20 godina
- Kondratijevljevi ciklusi – traju između 45 i 60 godina

Poslovni ciklusi imaju dvije glavne faze, a to su faza ekspanzije i faza kontrakcije. Faza ekspanzije može se podijeliti na dvije dodatne faze – fazu oporavka i fazu ubrzanja (Bićanić, Deskar-Škrbić, 2018). U fazi oporavka gospodarstvo se nakon negativnih trendova polako vraća na dugoročni trend, dok u fazi ekspanzije raste iznad tog dugoročnog trenda. Faza kontrakcije također se dijeli na dvije dodatne faze – fazu recesije i fazu depresije. U fazi recesije gospodarstvo usporava iz faze ubrzanja prema dugoročnom trendu, dok u fazi depresije pada ispod dugoročne stope rasta (Bićanić, Deskar-Škrbić, 2018). Ukoliko se gospodarstvo duže vremena nađe u fazi kontrakcije dolazi do perioda ekonomske krize.

Ekonomska kriza stanje je u ekonomiji koje je popraćeno osiromašivanjem i padom zaposlenosti. Prema Ekonomskom leksikonu (Dragičević, 1991), kriza (grč. *krisis*) označava veći privredni poremećaj koji se u prekapitalističkim načinima proizvodnje ispoljava kao kriza nedovoljne proizvodnje, dakle oskudice sredstava za život uslijed elementarnih nepogoda, prirodnih katastrofa itd., a u kapitalističkom načinu proizvodnje kao kriza prekomjerne proizvodnje, odnosno kao ekonomska kriza hiperprodukcije. Pojam krize u ekonomiji povezuje se razdobljem koje definira negativan trend u gospodarstvu, a glavne su mu odrednice negativan razvoj cijena, zaposlenosti, tokova kapitala i slično. Krize mogu obuhvaćati cijelo gospodarstvo jedne ili više država. S druge strane, krizom može biti pogođen jedan dio privrede kao što su na primjer trgovina, turizam, poljoprivreda i slično (Milas, 2021).

Tijek krize u ekonomiji možemo razdijeliti na stagnaciju, recesiju i depresiju. Stagnacija je period u kojem gospodarstvo ne raste, ali ni ne pada u usporedbi sa razdobljem koje mu je prethodilo. Period stagnacije ne prelazi nužno u recesiju i ne mora uvijek rezultirati u gospodarskoj krizi. Nadalje, recesija označava period koji traje dva uzastopna kvartala u kojem dolazi do pada ekonomske aktivnosti. Kad se period recesije produži, a BDP padne za više od 10% dolazi do perioda depresije. Uvjeti poslovanja u depresiji su nepovoljni što može dodatno produžiti razdoblje krize te negativno utjecati na oporavak gospodarstva. Prema Rukavini i Kataviću (2022) ekonomija je živi organizam koji u svojem razvoju ima razdoblje rasta i stagnacije. Takva razdoblja bila su prisutna od samih početaka razvoja ekonomije, a svako razdoblje stagnacije i krize imalo je svoje vlastite generatore i okidače. Do kriznog razdoblja u ekonomiji može doći kad se stvori nesklad između ponude i potražnje unutar privrede, tj. kad potražnja padne ispod razine ponude te jedan dio proizvoda plasiranih na tržište ne nađe svoj put do kupca. Razlozi za pokretanje ekonomskih kriza mogu biti i ratna opasnost, teroristički napadi, pad financijskog tržišta, prekidi trgovinskih tokova, zdravstvene krize i slično (Rukavina i Katavić, 2022).

Različite faze poslovnih ciklusa i ekonomske krize svoj utjecaj odražavaju i na tržište rada. Tržište rada je mjesto na kojem se, kao i na svakom tržištu, susreće ponuda i potražnja. U ovom slučaju radi se o ponudi i potražnji radnih mjesta. Oni radnici koji aktivno traže posao, a ne mogu ga pronaći spadaju u nezaposlenu radnu snagu. S druge strane, stanovništvo koje je izvan radne snage, tj. stanovništvo koje nije niti zaposleno niti je u potrazi za poslom spada u radno neaktivno stanovništvo. Dakle, unutar tržišta rada postoje dvije stope koje na njega utječu – stopa participacije i stopa nezaposlenosti. Stopa participacije definira se kao omjer radne snage i neinstitucionaliziranog civilnog stanovništva dok je stopa nezaposlenosti definirana kao udio nezaposlenih u radnoj snazi (Blanchard, 2005). Poslovni ciklusi imaju najveći utjecaj na stopu nezaposlenosti. Kad gospodarstvo prolazi kroz fazu ekspanzije, stopa nezaposlenosti se smanjuje, dok se u fazi kontrakcije povećava ovisno o intenzitetu i trajanju recesije, odnosno depresije.

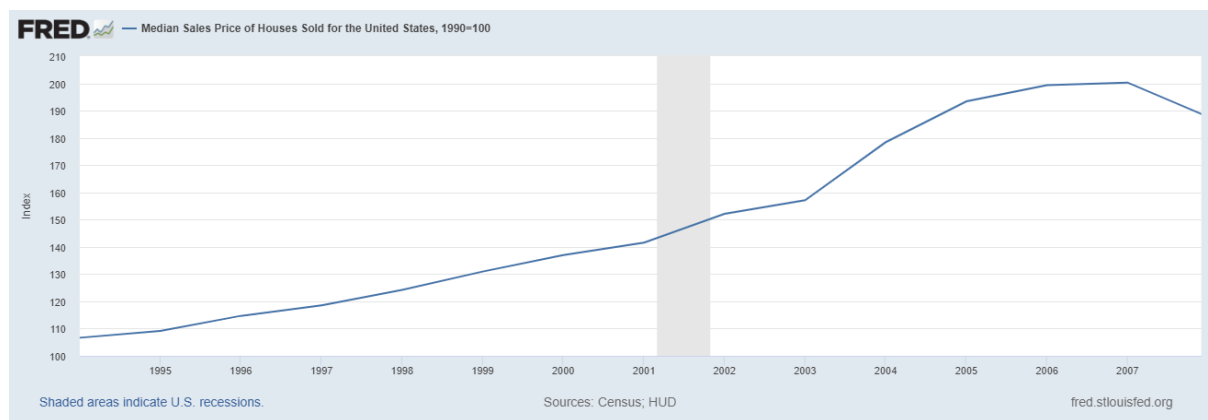
3. NASTANAK I UZROCI EKONOMSKE KRIZE 2008. GODINE

Krajem ljeta 2007. godine dolazi do izbijanja jedne od najvećih ekonomskih kriza u povijesti financijskih tržišta. Ova kriza, koja je svoj epicentar imala u Sjedinjenim Američkim Državama, rezultirala je u oštroj recesiji, kako u SAD-u, tako i u ostatku svijeta (Mlikotić, 2010). Do 2008. godine, kriza se proširila praktički na cijeli svijet. Uzroci nastanka ove krize višestruki su i kompleksni, a događaji koji su doveli do razvitka ove krize odvijali su se u razdoblju koje joj je prethodilo. U razdoblju od 2002. do 2007. godine, globalna ekonomija bila je u fazi procvata. Ekonomije mnogih zemalja u razvoju našle su se u fazi eksponencijalnog rasta, što je uzrokovalo porast različitih oblika vanjskog financiranja. Ovakva povoljna situacija u svjetskoj ekonomiji dovela je do ležernog pristupa razmatranju rizika pri formiranju novih financijskih mehanizama (Verick i Islam, 2010).

Mnogi stručnjaci slažu se da je jedan od glavnih krivaca za ovakav ishod upravo američka Vlada, koja je dozvolila bankama i ostalim financijskim institucijama da iskoriste rupe u regulativama kako bi povećale vlastite prihode. Prema Tayloru (2009), upravo je labava monetarna politika SAD-a potakla kreditni procvat koji je uzrokovao krizu. Ovakva liberalna i labava monetarna politika SAD-a rezultirala je nastankom takozvanog „imovinskog balona“ na američkom tržištu nekretnina. Balon se formirao zbog neprestanog rasta cijena nekretnina te se također razvilo i očekivanje da će cijene rasti i u budućnosti (Mlikotić, 2009). Ono što je uzrokovalo daljnje napuhavanje ovog balona su hipotekarni krediti koje su banke početkom 2000-tih godina počele izdavati klijentima sa slabijim kreditnim rejtingom. Ovakva praksa u prošlosti nije postojala, ali je početkom ovog stoljeća postala iznimno atraktivna kreditnim institucijama (Baily, Litan i Johnson, 2008).

U ovom razdoblju kreditne institucije razvijaju nove oblike hipotekarnih kredita prilagođenih klijentima lošijeg kreditnog rejtinga – hipoteke s promjenjivim kamatnim stopama, s niskom početnom kamatnom stopom te bez pologa. Izdavanje ovakvih kredita zasnivalo se na očekivanju da će cijene nekretnina na američkom tržištu nastaviti sa trendom rasta, a kamatne stope ostati rekordno niske. Mlikotić (2009) navodi da su cijene stanova u SAD-u od 1994. do 2006. godine porasle za 200% što je prikazano na slici 1. Podatci sa ove slike jasno prikazuju

da je tržište nekretnina u ovom periodu bilo u svojevrsnom procvatu što je banke dodatno poticalo da izdaju hipotekarne kredite.

Slika 1, Cijene stambenih objekata u SAD-u od 1994. do 2007. godine; izvor: <https://fred.stlouisfed.org/series/USSTHPI#>

Međutim, sama ova praksa nije razlog zašto je došlo do sloma financijskog tržišta u Americi. Druga inovacija na financijskom tržištu koja je uzrokovala njegov slom je praksa „sekuritizacije“ hipoteka. U sedamdesetim godinama prošlog stoljeća, dvije najveće američke agencije za hipotekarne kredite, Fannie Mae i Freddie Mac, razvile su financijsku tehniku uz pomoću koje su garantirale za kredite zajmoprimcima koji su imali izuzetan kreditni rejting (Baily i sur., 2008). Međutim, devedesetih godina privatne i investicijske banke su razvile novi način garantiranja za kredite. Naime, banke su razvile mehanizam uz pomoću kojeg su potraživanja prodavale na sekundarnim tržištima u obliku vrijednosnih papira koji su se sastojali od paketa drugorazrednih hipotekarnih kredita (engl. *subprime mortgages*) za koje su garantirale.

Ovakav financijski mehanizam omogućio je bankama da brzo popunjavaju svoje novčane rezerve te na taj način budu u mogućnosti nanovo izdavati drugorazredne kredite koje bi zatim ponovno prodavale na sekundarnom tržištu, stvarajući na taj način plodno tlo za napuhavanje već ionako prenapuhanog imovinskog balona. Transformacijom hipotekarnih kredita u vrijednosne papire kojima se trguje na sekundarnom tržištu, banke su izbjegle regulatorne mjere unutar SAD-a te su njima trgovale kako na domaćem, tako i na inozemnom tržištu. Kako je ovakva praksa bila iznimno lukrativna za financijske institucije i privatne banke, dolazi do povećanja broja drugorazrednih hipotekarnih kredita.

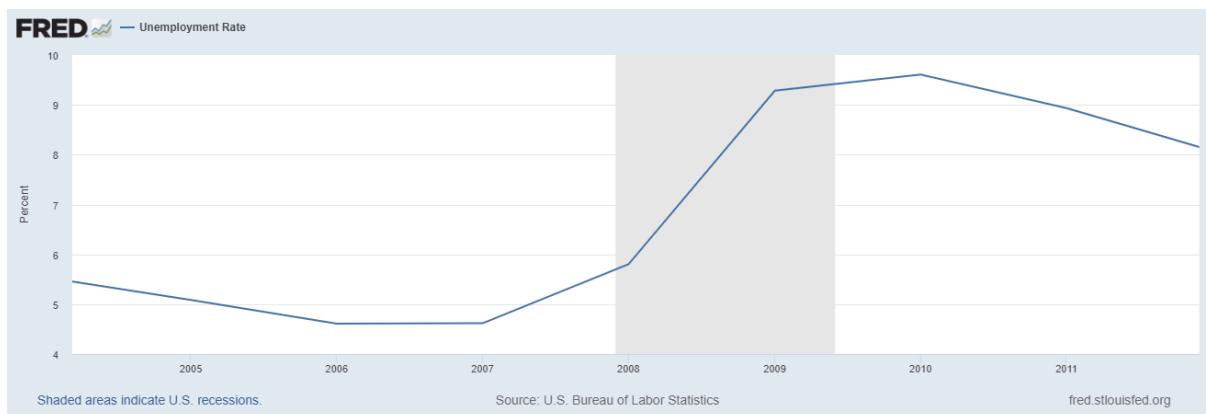
Nakon što je američki Odbor federalnih rezervi počeo povećavati kamatne stope koje su do tog trenutka bile rekordno niske, stopa kašnjenja otplate kredita počela je rasti 2006. godine da bi 2007. godine bila u punom zamahu (Verick i Islam 2010). Zbog ovakve nagle promjene dolazi do propadanja tržišta drugorazrednih kredita što je uzrokovalo propast nekoliko američkih hipotekarnih zajmodavaca. Prema Verick i Islamu (2010), pravi problem ležao je u tome što su banke i drugi investitori diljem svijeta bili izloženi ovoj situaciji, ali zbog složene prirode financijskih proizvoda koje su razvili nisu znali stvarne razmjere problema i količinu gubitaka. Kao rezultat toga, banke su sredinom 2007. godine počele zadržavati svoju likvidnost te nisu izdavale kredite što je dovelo do daljnjeg povećanja percepcije rizika i smanjenja kreditiranja.

U rujnu 2008. godine, kriza poprima dramatične razmjere te dolazi do pada vrijednosti na burzama diljem svijeta i kolapsa nekoliko najvećih financijskih institucija (Mlikotić, 2010). Bear Stearns, peta najveća investicijska banka u SAD-u u 2008. godini doživljava stečaj te JP Morgan Chase otkupljuje njene dionice čija je vrijednost od početka krize pala sa 20 milijardi na 1,2 milijarde dolara. Lehman Brothers pak ubrzo nakon početka krize objavljuje bankrot što je dodatno uzdrimalo financijsko tržište, a vlada SAD-a bila je primorana ubrizgavanjem novca spašavati mnoge druge financijske institucije kao što su AIG, Franie Mae i Morgan Stanley, čija bi propast dovela do potpunog sloma financijskog tržišta (Mlikotić, 2010). Posljedice navedenih događaja uzrokovale su pad šire gospodarske aktivnosti. Pad je na samom početku bio umjeren, ali se značajno pogoršao u jesen 2008. godine.

Prema američkom Odboru za federalne rezerve, bruto domaći proizvod SAD-a je za vrijeme trajanja recesije pao za 4,3 posto, što je najveći pad u američkoj ekonomiji od Drugog svjetskog rata. Cijene u SAD-u su u ljeto 2008. godine počele naglo rasti, a veliki broj američkih kućanstava ostao je bez domova zbog nemogućnosti vraćanja kredita. S druge strane, cijene stanova i kuća bile su u slobodnom padu (Mihaljević, 2006). Zbog pada investicija stranih investitora na američko tržište, uz dosadašnje probleme rađa se još jedan – pad vrijednosti američkog dolara u odnosu na valute drugih zemalja što je dodatno ubrzalo inflaciju kako osnovnih namirnica za kućanstva, tako i ostalih proizvoda, uključujući i naftu.

Ono što je dodatno oštetilo kako američku, tako i svjetsku ekonomiju je dugi životni vijek ove krize. Recesija je u SAD-u trajala 18 mjeseci, a stopa nezaposlenosti porasla je sa pet na deset posto. Period u američkoj povijesti kada je broj nezaposlenih bio veći nego u ovom periodu jer

razdoblje Velike depresije 1933. godine kada je stopa nezaposlenosti iznosila 24,7%, što jasno ukazuje kolikom snagom je kriza pogodila američko gospodarstvo i njeno tržište rada.¹ Na slici broj 2 vidljivo je kretanje broja nezaposlenog stanovništva u periodu ove krize.

Slika 2, Porast broja nezaposlenih u SAD-u od 2007. do 2010. godine; izvor: <https://fred.stlouisfed.org/series/UNRATE>

Ovakav nagli šok na tržištu rada u Sjedinjenim Američkim Državama uzrokovao je i socijalnu krizu. Ona kućanstva koja su do nekretnina došla putem prije navedenih mehanizama, a nisu više bila u stanju iste vratiti, ostala su bez osiguranog stambenog rješenja. Inflacija koja je tada bila u punom zamahu dodatno je opteretila financijsku situaciju ovakvih kućanstava. U periodu od 2008. godine do 2009. godine, broj beskućnika u Sjedinjenim Američkim Državama povećao se za 170 000.²

¹ <https://www.thebalancemoney.com/unemployment-rate-by-year-3305506> (09.10.2023.)

² <https://money.cnn.com/2010/06/16/news/economy/homelessness/index.htm> (28.09.2023.)

4. POSLJEDICE EKONOMSKE KRIZE NA SVJETSKO GOSPODARSTVO

Prema Mlikotiću (2010), kriza u financijskom sektoru i narušena kreditna opskrba koja je iz nje proizašla rezultirali su smanjenjem ulaganja u fiksni kapital i potrošačka dobra. Ovakvo stanje, uz istovremeno povećanje stopa štednje, ubrzo je dovelo do opadanja globalne potražnje te se kriza nije zadržala samo u financijskom sektoru. U razdoblju od rujna 2008. godine do ožujka 2009. godine, dolazi do prosječnog pada globalne industrijske proizvodnje od 13% (Mlikotić, 2010). Razvijene zemlje svijeta suočene su s recesijom, a zemlje u razvoju doživljavaju usporavanje gospodarskog rasta (Horvat, 2019).

Iako se kriza sa američkog financijskog tržišta prelila na ostatak svijeta, njene posljedice nisu na sve zemlje imale isti utjecaj. Veće zemlje koje nisu ovisile o vanjskim izvorima financiranja bile su u dosta povoljnijoj situaciji od zemalja koje su za rast svog gospodarstva koristile veliku količinu inozemnog kapitala. Također, zemlje koje su svoje gospodarstvo zasnivale na velikoj količini izvoza doživjele su pad u potražnji njihovih proizvoda na inozemnim tržištima (Juričić i Teodorović, 2011). Iz ovog razloga neka su gospodarstva u razvoju doživjela manji porast BDP-a od očekivanog.

Europska gospodarstva također su osjetila posljedice ove velike krize. Zemlje sa velikim inozemnim ulaganjima poput Irske, Španjolske, Portugala, Grčke i Ujedinjenog Kraljevstva pretrpjele su snažno smanjenje investicija u stambeni sektor (Juričić i Teodorović, 2011). U prvom kvartalu 2008. godine, kriza se proširila na realni sektor uzrokujući smanjenje potrošnje, izvoza i poslovnih investicija unatoč novim financijskim politikama kojima su vlade pokušale obuzdati ovu naglu promjenu. Europske zemlje različito su se nosile sa novonastalom situacijom radi razlika u njihovoj makroekonomskoj strukturi te su neke zemlje krizu prebrodile brže i lakše nego druge. Unutar zemalja Europske unije, najveće posljedice krize zasigurno je osjetila Grčka, koja je ostvarila pad gospodarstva od 26,49% (Ćorić i Šimić, 2020). Prema autorima Ćoriću i Šimiću (2020), zemlje koje su imale najznačajniji pad BDP-a u ovom razdoblju su zemlje u razvoju, zemlje s malim brojem stanovnika (mikro-države), zemlje koje imaju veliki udjel turizma u izvozu te zemlje koje su u trenutku krize imale ili fiksni devizni tečaj ili devizni tečaj sa ograničenom fleksibilnošću.

Ekonomska kriza nije zaobišla ni gospodarstva azijskih zemalja. Većina azijskih gospodarstava uvelike ovisi o izvozu dobara te su zbog pada potražnje na inozemnim tržištima pretrpjela velike gubitke. Međutim, kineska i indijska ekonomija u ovom razdoblju su se nastavile razvijati iako je njihova stopa rasta u 2009. godini bila za 50% manja od očekivane (Juričić i Teodorović, 2011). Dakle, iako na različite načine, ova kriza, kao što joj i samo ime govori, obuhvatila je kompletno globalno gospodarstvo i na njega ostavila mnoštvo posljedica.

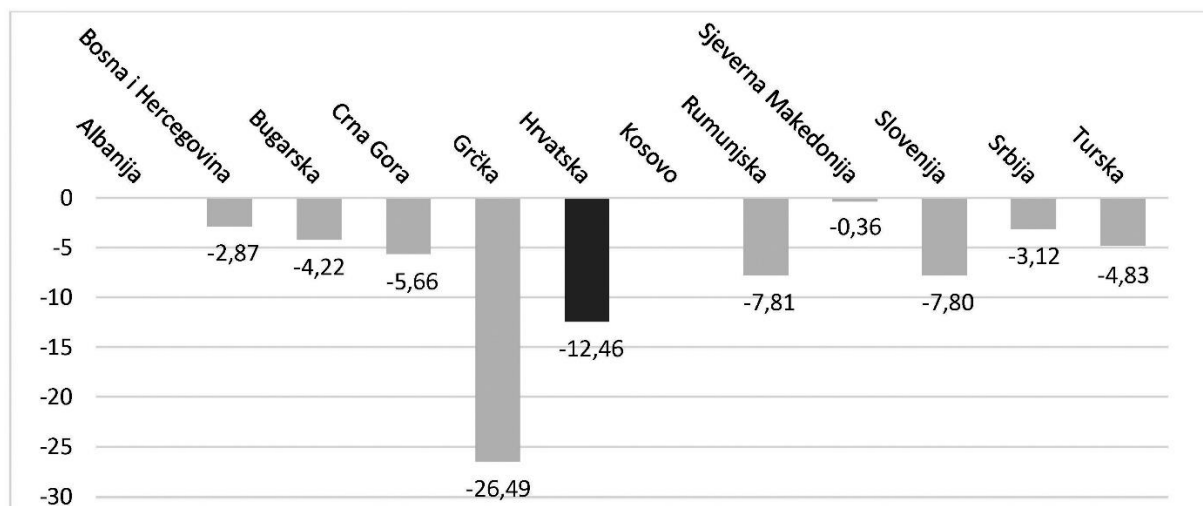
4.1. POSLJEDICE EKONOMSKE KRIZE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Globalna ekonomska kriza nije zaobišla ni Hrvatsku. Gledajući retrospektivno, hrvatsko gospodarstvo je pretrpjelo značajne gubitke, a razlozi koji su do toga doveli su višestruki. Mlikotić (2010) iznosi podatak da je Vlada Republike Hrvatske u listopadu 2008. godine podigla iznos jamčenih depozita sa 100 000 na 400 000 kuna, što se danas smatra kao jedna od rijetkih uspješnih mjera za obuzdavanje krize u Hrvatskoj jer je osigurala sigurnost banaka. Mjere koje je Vlada u veljači 2008. godine iznijela većinom su imale karakter neobaveznih preporuka. Dok su zemlje srednje i jugoistočne Europe već naveliko provodile financijske mjere kako bi pomogle gospodarstvu i što prije izašle iz recesije, hrvatska Vlada nije na vrijeme i propisno reagirala već nije priznavala da je hrvatsko gospodarstvo ušlo u razdoblje recesije. Krajem veljače 2008. godine, hrvatska Vlada napokon donosi paket od deset anti-recesijskih mjera. S obzirom da je hrvatska politička scena tad bila u predizbornom razdoblju, Vlada je odbijala pred lokalne izbore uvoditi nepopularne mjere koje bi obuzdale javnu potrošnju kako iste ne bi negativno utjecale na Vladine šanse na izborima. Ovo zakašnjenje u reakciji i neprimjerene mjere kasnije će imati značajne posljedice na cjelokupno hrvatsko gospodarstvo i životni standard građana. Dodatan šok koji je potresao kako hrvatsku političku scenu tako i hrvatsko gospodarstvo bila je ostavka tadašnjeg premijera Republike Hrvatske Ive Sanadera. Crobex navodi da je trenutačni pad na Zagrebačkoj burzi nakon ovog događaja iznosio 4,5%.³ Kriza u inozemstvu na samom svom početku prelila se na hrvatsko gospodarstvo ponajviše putem smanjenja izvoza i priljeva inozemnog kapitala. Smanjenje izvoza direktno je utjecalo na proizvodnju koja je u lipnju 2008. godine zabilježila pad od 13,7 posto (Mlikotić, 2010).

Oračić u svom članku za Ekonomski Lab (2017) navodi da je realni BDP Republike Hrvatske u 2009. godini pao za 7,4 posto, a u 2010. godini za 1,7 posto. Ukupan pad realnog BDP-a

³ <https://profitiraj.hr/pomutnja-na-burzi-zbog-sanaderove-ostavke-crobex-u-minusu-675-posto/> (28.09.2023.)

Republike Hrvatske u razdoblju od 2009. godine do 2014. godine iznosio je nevjerojatnih 12,46 posto (Čorić i Šimić, 2020). Ono što je dodatno oslabilo hrvatsko gospodarstvo i kupovnu moć građana je i dugotrajnost ove krize koja je u Republici Hrvatskoj trajala šest godina. Ukoliko Hrvatsku stavimo u kontekst zemalja Balkana, možemo primijetiti da je Hrvatskoj, uz Grčku, trebalo daleko najviše vremena da se oporavi od krize, što je i jedan od uzroka velikog pada BDP-a ovih dvaju zemalja za razliku od ostalih zemalja Balkana, što je prikazano na slici 4.⁴

Slika 3, Ukupan pad BDP-a balkanskih zemalja; izvor: B. Čorić i V. Šimić: Ekonomske katastrofe – studij slučaj na primjeru Hrvatske, 2020.

Čorić i Šimić (2010) navode da je ova ekonomska kriza najviše pogodila države s relativno malim brojem stanovnika, države sa relativno velikim udjelom prihoda od turizma te države ograničene mogućnosti autonomnog djelovanja monetarne politike zbog ograničene fleksibilnosti deviznog tečaja. Prema navedenim zaključcima ovih dvaju autora, Hrvatska spada u sve tri opisane kategorije što može objasniti duljinu i snagu ekonomske krize koja ju je u ovom periodu zadesila. S druge strane, Mlikotić (2009) kao razlog velikog utjecaja ove ekonomske krize na hrvatsko gospodarstvo ističe događaje koji su joj prethodili - privatizaciju povezanu sa kriminalnim radnjama, ratna razaranja, tranziciju i ekonomsku politiku koja je bila usmjerena prema stabilnosti cijena i tečaja umjesto na razvoj ekonomije.

⁴ Podatci za Kosovo su na slici izostavljeni radi nedostupnosti podataka.

5. UTJECAJ KORONA KRIZE NA SVJETSKO GOSPODARSTVO

Kao što je već spomenuto u prijašnjem poglavlju ovog rada, ekonomske krize mogu biti uzrokovane mnoštvom različitih događaja, jedan od kojih je i zdravstvena kriza. Svjetska ekonomija se 2020. godine ponovno našla u kriznom razdoblju upravo zbog zdravstvene krize uzrokovane novom varijantom korona virusa. Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji (WHO), koronavirus bolest (Covid19) je bolest uzrokovana koronavirusom pod nazivom SARS-CoV-2 koja je prvi put zabilježena 31. prosinca 2019. godine u Wuhanu, glavnom gradu kineske pokrajine Hubei.⁵ Simptomi ove bolesti mogu varirati od onih sličnih običnoj prehladi do stanja organizma koje ozbiljno narušava zdravlje osobe (teško disanje, zbuđenost, gubitak svijesti, pritisak u prsa prilikom disanja, promjene u boji kože te gubitak govora i mogućnosti kretanja). Populacija koja je najizloženija razvitku ozbiljnih simptoma ove bolesti su ljudi starije životne dobi, dijabetičari, kronični bolesnici, ljudi sa kardiovaskularnim bolestima te ljudi koji imaju kompromitiran imunitet. Teži oblici koronavirus bolesti mogu rezultirati i smrću oboljelog. Virus se prvenstveno širi kapljicama sline koji prelaze sa zaražene na zdravu osobu⁶.

Ubrzo nakon prvog slučaja u Kini, ovaj virus proširio se na više od 190 zemalja svijeta i na sve američke države uzrokujući velik broj smrtnih slučajeva (Kosir, 2021). Svjetska zdravstvena organizacija iz ovog razloga 12. ožujka 2020. godine proglašava globalnu pandemiju. Koronavirus čak je i prije proglašenja pandemije i širenja na ostatak svijeta uzrokovao negativne posljedice globalnoj ekonomiji. Prema Naseer, Khalid, Parveen, Abass, Song i Achim (2023), zbog nepoznatog virusa koji se razvio u Wuhanu, već prije samog službenog početka pandemije došlo je do neizvjesnosti u međunarodnom trgovanju. Također, centar pandemije, Wuhan, središte je mnogih prominentnih tvrtki, kao što su SAP, Microsoft i Group PSA, koje su u ovom razdoblju bile primorane evakuirati svoje radnike sa spornog područja. Za vrijeme trajanja pandemije potvrđeno je 768 237 788 slučajeva zaraze korona virusom, od čega je 6 951 677 slučajeva rezultiralo smrću zaraženog.⁷ U Republici Hrvatskoj za vrijeme pandemije zaraženo je 1 274 068 ljudi, od kojih je 18 281 osoba umrla od posljedica bolesti.⁸

⁵ https://www.who.int/health-topics/coronavirus#tab=tab_1 (21.07.2023.)

⁶ Isto

⁷ Isto

⁸ <https://covid19.who.int/region/euro/country/hr> (21.07.2023.)

Kako bi se spriječila daljnja zaraza i obuzdalo neometano širenje ovog opasnog virusa, mnoge zemlje odlučile su se za uvođenje određenih restrikcija kako bi se ograničilo kretanje stanovništva, a samim time i širenje zaraze. Zbog zdravstvenih mjera koje su donesene sa ciljem obuzdavanja pandemije, globalno gospodarstvo pretrpjelo je iznimne gubitke. Ograničenje prijevoza među zemljama usporilo je globalne aktivnosti, a globalna financijska tržišta također su reagirala na novonastale promjene (McKibbin i Roshen, 2020). Svaka zemlja na svoj je način pokušala zaustaviti širenje ove bolesti na svom teritoriju različitim mjerama društvenog distanciranja koje su nerijetko uključivale zatvaranje škola, sveučilišta i ostalih institucija, otkazivanje svih vrsta sportskih, umjetničkih i sličnih događaja, masovno testiranje i praćenje zaraze (Kosir, 2021).

Uvođenje ovih mjera pozitivno je utjecalo na razvitak zdravstvene situacije, ali se negativno odrazilo na gospodarstvo. Mjere koje su poduzete s ciljem suzbijanja širenja virusa ograničavale su gospodarsku aktivnost što je rezultiralo smanjenjem aktivnosti u mnogim sektorima čak stvarajući i potpuni zastoj u nekim od njih. Abodunrin, Oloye i Adesola, (2020) iznose podatak da je inicijalni šok koji je svjetska ekonomija doživjela radi Covid-19 virusa mnogo snažniji od on onog globalne financijske krize. Mnoge zemlje odlučile su za vrijeme pandemije ograničiti kretanje ljudi unutar države i izvan nje. Ovakve odluke država dovele su do ekstremnih fluktuacija na internacionalnim tržištima, pogotovo u sektorima dobara i usluga. Autori Onyeaka, Amunudu, Al-Sharify, Egele-Godswill i Mbaegbu (2021) navode podatak kako je u drugom kvartalu 2020. godine, zbog uvedenih restrikcija na globalnoj razini, Ujedinjeno Kraljevstvo doživjelo pad i uvoza i izvoza da bi već u trećem kvartalu iste godine došlo do povećanja uvoza i izvoza kako su restrikcije počele labaviti. Nadalje, na samom početku krize uzrokovane Covid-19 virusom, bilo je potrebno samo 15 dana da američko tržište dionicama padne za nevjerojatnih 20% (Aboudunrin i suradnici, 2020). Ovi brojčani podatci jasno nam opisuju koliko je brz i ekstreman utjecaj na svjetsko gospodarstvo imala korona kriza u svojim počecima.

Covid-19 značajno je utjecao na međunarodno poslovanje, posebice radi ranije spomenutog ograničavanja slobode kretanja među zemljama koje je bilo uspostavljeno kako bi se usporilo širenje virusa. (Kovač, 2020). Sektor poput turizma, farmaceutske industrije, sektora solarne energije, informacijske i elektroničke industrije bili su znatno usporeni za vrijeme trajanja restrikcija (Jelačić, 2022). Dakako, radi strogih mjera ograničavanja kretanja i zatvaranja

granica, turizam je bio jedna od grana koja je bila najviše pogođena ovakvim razvojem situacije. Hotelijerska industrija u SAD-u suočila se sa padom prihoda od 11,6% po raspoloživoj sobi već u ožujku 2020., dok su stope popunjenosti hotelskih smještaja u Kini već u siječnju iste godine pale za 89%. Od siječnja 2020. godine do prosinca 2022., njemački hoteli doživjeli su pad popunjenosti od 36%, a londonski pad od 47%. (Naseer i suradnici, 2023). Proizvođači su također bili pogođeni novom praksom zatvaranja granica. Mnoge tvornice koje su svoje materijale nabavljale iz Kine, koja je bila posebno pogođena pandemijom i uvela jako stroge mjere ograničavanja kretanja, bile su iznimno pogođene novonastalom situacijom (Naseer i suradnici, 2023). Mnogi su bili prisiljeni privremeno zatvoriti proizvodne pogone, dok su ostali bili primorani materijale nabavljati iz drugih izvora, nerijetko lošije kvalitete.

Zbog prije navedenih komplikacija i utjecaja na globalnu ekonomiju, svjetski BDP je u 2020. godini pao za 3,4%. Naravno, neke države su bile više, a neke manje pogođene ekonomskim posljedicama ove zdravstvene krize. Tako je Kina, već u trećem kvartalu 2020. godine imala rast BDP-a koji je iznosio skoro 5%, dok je BDP Ujedinjenog Kraljevstva u istom razdoblju pao za skoro 8%.⁹ Zbog iznimno brzog odgovora mnogih svjetskih vlada, koje su implementirale različite pakete mjera za poticanje ekonomskog rasta, katastrofa koja je prijetila svjetskoj ekonomiji na kraju je ipak bila izbjegnuta te je svjetski BDP od inicijalnog pada na jesen 2020. godine od tada u sporom, ali kontinuiranom porastu.

Korona kriza utjecala je i na tržište rada gotovo svih svjetskih zemalja. Sjedinjene Američke Države u drugom kvartalu 2020. godine zabilježile su visoku stopu nezaposlenosti od čak 13%¹⁰. Za usporedbu, stopa nezaposlenosti u SAD-u je u predpandemijskom razdoblju iznosila 3,5%¹¹ što je bio rekordno nizak broj za američko tržište rada. Na početku pandemije i za vrijeme njenog trajanja i utjecaja na tržište rada, na području Europske unije također je zabilježen porast broja nezaposlenih. Iako se pokušalo ovaj inicijalni šok ublažiti različitim mjerama, uključujući razne mjere za očuvanje radnih mjesta, rad od kuće i slično, područje EU je u 2020. godini, točnije u trećem kvartalu, bilježilo stopu nezaposlenosti od 7,1%, što je porast od 0,8% u odnosu na predpandemijsko razdoblje¹². Ovakav puno manji porast broja

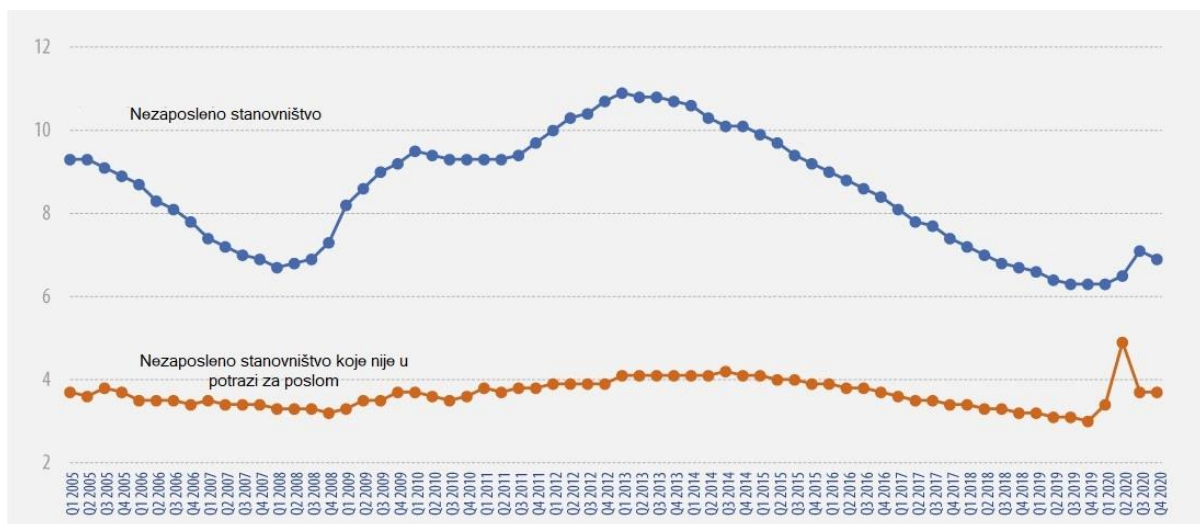
⁹ <https://www.statista.com/topics/6139/covid-19-impact-on-the-global-economy/#topicOverview> (07.08.2023.)

¹⁰ <https://www.bls.gov/opub/mlr/2022/article/us-labor-market-shows-improvement-in-2021-but-the-covid-19-pandemic-continues-to-weigh-on-the-economy.htm> (03.09.2023.)

¹¹ <https://www.bls.gov/opub/mlr/2020/article/job-market-remains-tight-in-2019-as-the-unemployment-rate-falls-to-its-lowest-level-since-1969.htm> (03.09.2023.)

¹² <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20210427-3> (01.09.2023.)

nezaposlenih u EU u odnosu na SAD može se objasniti drugačijim zakonima koji se odnose na prava radnika i očuvanje radnih mjesta, ali i činjenicom da u ovu statistiku nisu uključeni ljudi koji su u pandemijskom razdoblju odustali od traženja posla, tj. postali su radno neaktivno stanovništvo. Stanovništvo koje je u ovom razdoblju postalo neaktivno na tržištu rada podrazumijevalo je ljude koji nisu zaposleni, ali zbog različitih razloga ne traže posao te ni ne ulaze u statistiku nezaposlenih.

Slika 4, Kretanje broja nezaposlenog stanovništava i radno neaktivnog stanovništva EU od prvog kvartala 2005. do četvrtog kvartala 2020. godine u postocima (uključeno je stanovništvo u dobi od 15 do 74 godina), izvor: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20210427-3>

Na slici broj 4 prikazano je usporedno kretanje broja nezaposlenog i broja radno neaktivnog stanovništava od prvog kvartala 2005. godine do četvrtog kvartala 2020. godine. Jasno je vidljivo da je broj nezaposlenih u periodu kriza u porastu, a porast nezaposlenosti za vrijeme krize uzrokovane Covid-19 virusom također prati i porast broja nezaposlenog stanovništva koje nije u potrazi za poslom. Razlozi ovakve situacije su višestruki. Odustajanje od potrage za poslom za vrijeme krize uzrokovane Covid-19 virusom može se pripisati nesigurnošću zbog zdravstvene krize tj. strahu od bolesti, ali i restrikcijama koje su stanovništvo ograničile u kretanju.

5.1. UTJECAJ KORONA KRIZE NA HRVATSKO GOSPODARSTVO

Manje od dva mjeseca nakon pojave novog SARS-CoV-2 virusa, virus se pojavljuje i u Hrvatskoj. 25. veljače 2020. godine virus se potvrđuje kod hrvatskog državljanina koji je

prethodno boravio u Milanu. Ubrzo nakon pojave prvog slučaja virusa i širenja među općom populacijom, aktiviran je Stožer civilne zaštite koji je služio kao nadležno Vladino tijelo u slučaju pandemije (Jelačić, 2022). Cilj Stožera civilne zaštite bio je aktivirati mjere kako bi se ublažilo širenje zaraze, ali i aktivirati mehanizme za olakšavanje funkcioniranja hrvatskog gospodarstva. 11. ožujka 202. godine, istog dana kad je i Svjetska zdravstvena organizacija proglasila stanje pandemije, hrvatski ministar zdravlja Vili Beroš također proglašava pandemiju na području cijele Republike Hrvatske.

Hrvatski Stožer za civilnu zaštitu donio je niz mjera kako bi se obuzdalo širenje virusa. Neke od njih su privremeno ograničavanje prelaska preko graničnih prijelaza Republike Hrvatske, obavezno nošenje medicinskih maski ili maski za lice u zatvorenim prostorima, privremeno zatvaranje ugostiteljskih objekata, frizerskih salona, tržnica, zabrana okupljanja na javnim mjestima i u domovima, ograničavanje kretanja stanovništva van mjesta prebivališta¹³ te mnoge druge¹⁴. Naravno, ovakve ograničavajuće mjere uvelike su utjecale na hrvatsko gospodarstvo. Državni zavod za statistiku iznosi podatke da je utjecaj pandemije na hrvatsko gospodarstvo vidljiv već u prvom tromjesečju 2020. godine, iako tada pandemija nije još bila u punom zamahu.¹⁵ Također iznosi i podatak da je hrvatski BDP u prvom tromjesečju realno veći za 1,0 % u odnosu na isto tromjesečje 2019. godine, što ukazuje na pad rasta hrvatskog gospodarstva na samom početku ovog izazovnog vremena. U ožujku 2020. godine došlo je do pada industrijske proizvodnje u svim područjima, sa iznimkom pogona koji se bave proizvodnjom prehrambenih proizvoda, proizvodnjom kemikalija i kemijskih proizvoda te proizvodnjom papira i proizvoda od papira.¹⁶ Već je prvo tromjesečje 2020. godine ukazivalo na ozbiljno usporavanje gospodarske aktivnosti u Republici Hrvatskoj. Taj trend se nastavio i u sljedećem tromjesečju te je hrvatski BDP bio za 15,1 % manji nego u istom tromjesečju 2019. godine.¹⁷ Zbog ublažavanja mjera koje su uvedene radi sprječavanja širenja virusa u lipnju 2020. godine, pad u trećem tromjesečju 2020. godine iznosio je 10,0 %. Ovakav trend pada BDP-a trajao je do prvog tromjesečja 2021. godine od kada traje uzlazni trend rasta ekonomske aktivnosti.

¹³ Iznimka u ovoj mjeri bili su ljudi koji su zbog posla morali putovati van mjesta prebivališta, što su dokazivali potvrdama izdanima od strane poslodavca, Stožera civilne zaštite ili nekog drugog ovlaštenog tijela.

¹⁴ <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/2020-odluke-stozera-civilne-zastite-rh-u-2020-godini-i-relevantni-propisi-u-uvjetima-epidemije-koronavirusa-41376#o%C5%BEujak2020> (29.08.2023.)

¹⁵ <https://dzs.gov.hr/> (24.08.2023.)

¹⁶ Isto

¹⁷ <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/bdp-i-nacionalni-racuni/godisnji-bdp/> (24.08.2023)

6. USPOREDBA TRŽIŠTA RADA U REPUBLICI HRVATSKOJ ZA VRIJEME GLOBALNE EKONOMSKE KRIZE I KORONA KRIZE

Svaka ekonomska kriza za sobom vuče smanjenje obujma radnih mjesta na tržištu rada, a globalna kriza 2008. godine i korona kriza 2020. godine nisu iznimka ovog pravila. U ovom poglavlju izneseni su podaci utjecaja obaju kriza na tržište rada u Republici Hrvatskoj i njihov različit odraz na stopu nezaposlenosti te je uspoređen njihov utjecaj kroz kronološka razdoblja, odnosno početak, vrhunac i oporavak. Prema teoriji poslovnih ciklusa, obje krize uzrokovale su ulazak gospodarstva u fazu kontrakcije i samim time negativno utjecale na hrvatsko tržište rada u obliku povećanja stope nezaposlenosti. Međutim, gospodarska ekonomska kriza tržište rada pogodila je znatno teže i duže od krize uzrokovane Covid-19 virusom ponajprije radi njene dužine kao i radi različitih reakcija dvaju hrvatskih Vlada.

6.1. INICIJALNI UTJECAJ GLOBALNE EKONOMSKE KRIZE NA HRVATSKO TRŽIŠTE RADA

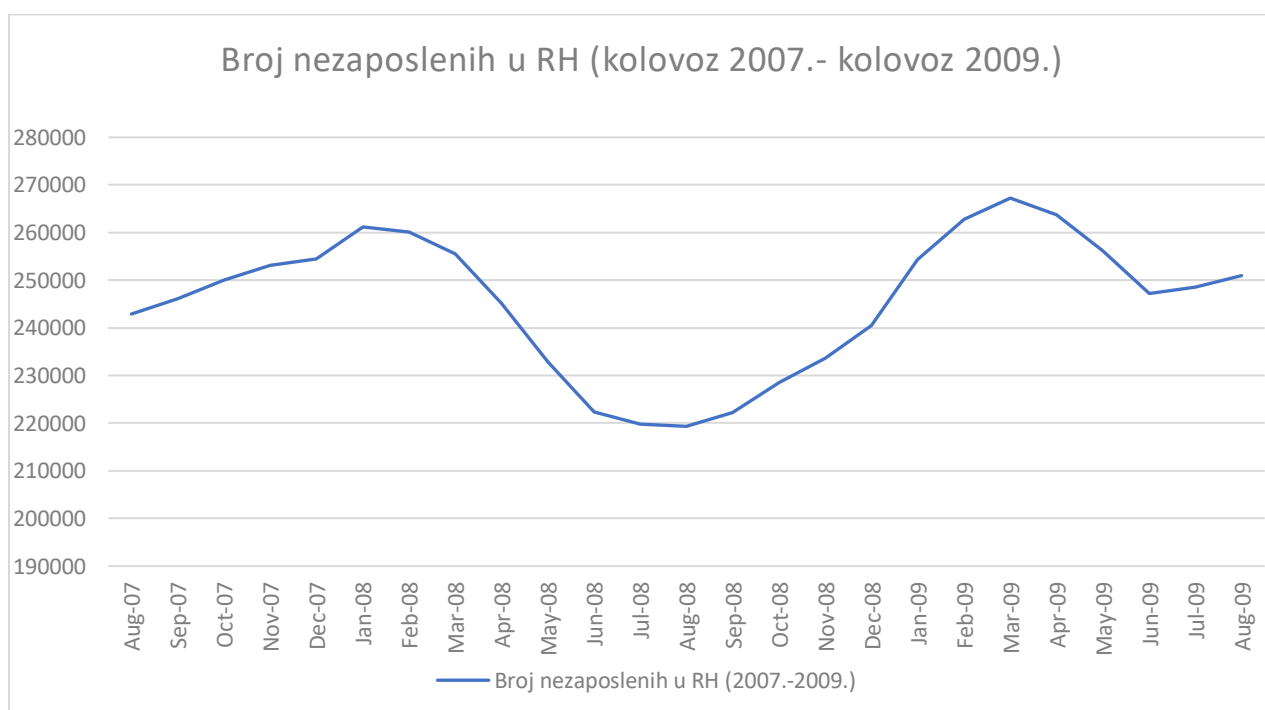
Globalna ekonomska kriza 2008. godine bila je i ostala najjača ekonomska kriza u povijesti moderne hrvatske države. Kako na opću gospodarsku aktivnost, ova kriza utjecala je i na broj nezaposlenih u Republici Hrvatskoj. Padom gospodarske aktivnosti zbog prelijevanja krize na hrvatsko gospodarstvo te zbog loše i neadekvatne reakcije tadašnje Vlade Republike Hrvatske došlo je do rasta broja nezaposlenog stanovništva. Prema podacima dostupnima na stranicama Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, do porasta broja nezaposlenih nije došlo u prvoj kriznoj godini, već se broj nezaposlenih u 2008. smanjio za 10,48% u odnosu na 2007. godinu.¹⁸ Dakako, kriza u periodu 2008. godine u Republici Hrvatskoj još uvijek nije bila u punom zamahu. U periodu od 2004. do 2008. godine na tržištu rada je postojao trend opadanja broja nezaposlenih osoba, pogotovo u periodu trajanja turističke sezone. Broj nezaposlenih u 2008. godini u siječnju je iznosio 261 129 ljudi, dok je u kolovozu iste godine iznosio 219 334 osobe, što je pad broja nezaposlenih u iznosu od 16,00 %. U prosincu 2008. godine, broj nezaposlenih u Republici Hrvatskoj je iznosio 240 445, što je ukupan pad od 7,92 % u odnosu na siječanj iste godine. Za usporedbu, broj nezaposlenih u 2007. godine je u jeku sezone pao za 18,8%¹⁹, a u prosincu je pao za 14,91% u odnosu na siječanj.²⁰ Dakle, trend pada nezaposlenosti u 2008.

¹⁸ <https://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx?tiplzvjestaja=1> (02.09.2023.)

¹⁹ Podatci za kolovoz 2007. godine

²⁰ Izračun autorice, izvor: <https://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx?tiplzvjestaja=1> (02.09.2023.)

godini se ipak nastavio, iako je primjetno da je pad broja nezaposlenih u 2007. godini bio u postotku veći nego onaj u 2008. godini. U 2009. godini događa se povećanje utjecaja krize na broj nezaposlenih u Republici Hrvatskoj, jednako kao i utjecaj na kretanje rasta BDP-a koji u ovoj godini iznosi -7,2% (Gambiraža i Ercegović 2023). Povećanje broja nezaposlenih u 2009. godini iznosi 11,17% u odnosu na broj nezaposlenih u 2008. godini. Međutim, to je bio tek početak odjeka krize na tržištu rada u Republici Hrvatskoj. Na slici 5 prikazano je kretanje broja nezaposlenih po mjesecima u razdoblju od kolovoza 2007. godine do kolovoza 2009. godine ne kojem je jasno prikazano koliki je utjecaj turizma na smanjenje broja nezaposlenih u turističkoj sezoni i kako je taj pad osjetno manji u 2009. godini u odnosu na onaj u 2008.

Slika 5, Broj nezaposlenih u Republici Hrvatskoj od kolovoza 2007. godine do kolovoza 2009. godine. Izvor: Izrada autorice prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, <https://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx?tipIzvjestaja=1>

6.2. INICIJALNI UTJECAJ KORONA KRIZE NA HRVATSKO TRŽIŠTE RADA

S druge strane, broj nezaposlenih na početku krize uzrokovane korona virusom bio je nešto manji. U 2019., godini prije početka ove zdravstvene krize, Republika Hrvatska bilježila je 128 650 nezaposlenih, a ta je brojka u 2020. godini porasla za 8,5% te je vidljivo da je ova kriza

nešto manje pogodila tržište rada, iako ni u slučaju ove krize ono nije ostalo neokrnuto.²¹ Autori Bilić i Mokrović (2021) iznose podatak da je nezaposlenost u Hrvatskoj u travnju 2020. godine porasla za 11 postotnih bodova u odnosu na onu u ožujku iste godine odnosno za 21,5% u odnosu za isti mjesec 2019. godine. Već 2021. godine, broj nezaposlenih počinje opadati da bi već u 2022. godini broj nezaposlenih u Republici Hrvatskoj dosegao najniže brojke u njenoj modernoj povijesti. Uzroci ovog relativno brzog oporavka od korona krize su višestruki.

Promatrajući razdoblje od izlaska iz krize u 2015. godini do 2019., godine koja prethodi krizi uzrokovanoj Covid-19 virusom, primjetno je da je i hrvatsko tržište rada pratilo pozitivne gospodarske trendove ovog razdoblja. U 2015. godini tržište rada još je osjećalo posljedice globalne ekonomske krize te je stopa nezaposlenosti iznosila 16,2%, dok je do 2019. ista stopa pala na 6,6% (Jelkić, 2021). Međutim, povoljna ekonomska situacija nije bila jedini faktor koji je uzrokovao ovakav pad. Prema Državnom zavodu za statistiku i popisu stanovništva iz 2011. godine, Hrvatska je te godine imala 4 284 889 stanovnika, dok je taj broj prema popisu iz 2021. godine pao na 3 888 529 stanovnika.²² Trend smanjenja broja stanovnika u Hrvatskoj jasan je još od popisa stanovništva iz 2001. godine, a događa se na dvije razine. Prva razina je prirodno kretanje broja stanovništva u kojem Hrvatska ima negativan rezultat, tj. broj umrlih je kroz godine veći od broja rođene djece. Druga razina je negativan trend u mehaničkom kretanju stanovništava koje godinama bilježi trend većeg broja iseljenih ljudi nego onih koji su uselili u Republiku Hrvatsku (Jelkić, 2021). Dakle, pad broja nezaposlenih u ovom razdoblju nije striktno vezan za povoljniju ekonomsku situaciju, već i za negativne demografske trendove. Iako šok koji je korona kriza uzrokovala na tržište rada nije bio toliko jak kao onaj koji je uzrokovala globalna ekonomska kriza, tržište rada se u ovom razdoblju također našlo u nepovoljnoj situaciji. Najveći broj otkaza dogodio se na samom početku pandemije tijekom kojeg su brojne tvrtke otpuštale svoje radnike kako bi održale svoj posao (Jakobić, 2022). Najveći broj otkaza zabilježen je u trgovinama, prerađivačkoj industriji te u ugostiteljstvu.

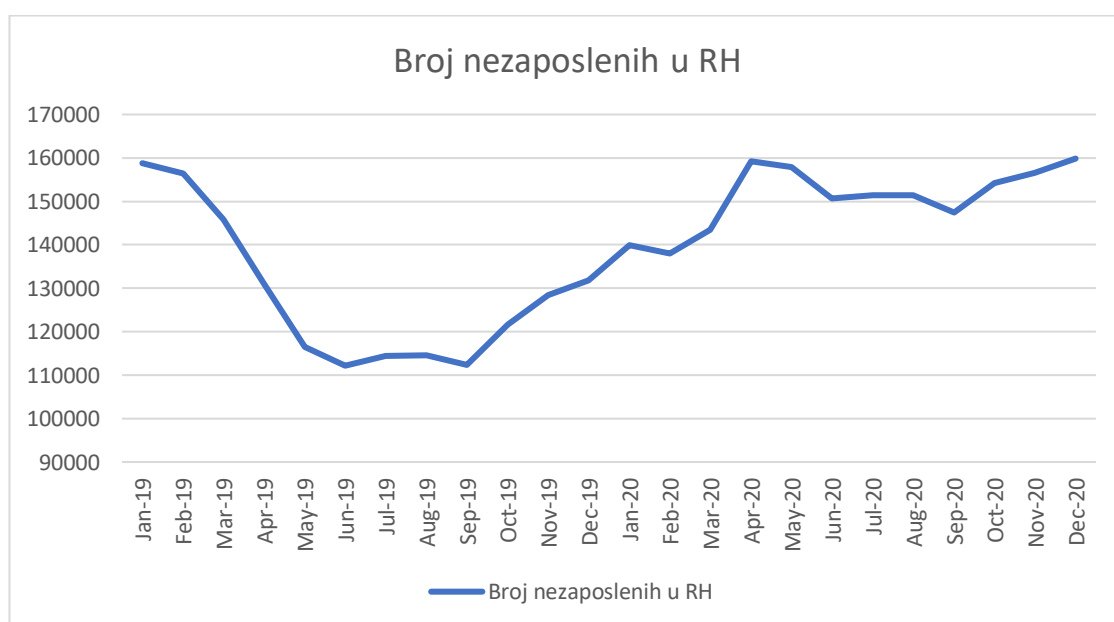
Prema Hrvatskom zavodu za statistiku, u 2019. godini 71% ukupne zaposlenosti u Hrvatskoj otpadao je na tercijalni sektor, sektor uslužnih djelatnosti.²³ Uzevši u obzir činjenicu da su u ovom razdoblju mnoge države, uključujući i Hrvatsku, uvele restrikcije na kretanje

²¹ <https://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx?tiplzvjestaja=1> (02.09.2023.)

²² <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29028> (25.09.2023.)

²³ <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29218> (02.09.2023.)

stanovništva, jasno je da je hrvatsko tržište rada bilo u iznimno ranjivoj poziciji. Kako je tercijalni sektor usko vezan za djelatnosti u turizmu, pad dolazaka turista u 2020. godini od 64,2% u odnosu na 2019. godinu utjecao je na broj zaposlenih u ovom sektoru.²⁴ Međutim, kako bi što više ublažila šok koji se očekivao na tržištu rada, Vlada Republike Hrvatske uvodi mjere koje su služile očuvanju radnih mjesta. Ove mjere uvode se iznimno brzo nakon početka „lockdowna“ te su uključivale isplaćivanje poduzećima 4 000 kuna mjesečno po radniku kako ne bi došlo do masovnih otkaza. Iako je potražnja radnika za vrijeme turističke sezone ipak očekivano opala, porast stope nezaposlenosti za vrijeme krize uzrokovane Covid-19 virusom ipak nije bio značajan (Jelkić, 2021). Na slici broj 6 prikazano je kretanje broja nezaposlenih po mjesecima u 2019. i 2020. godini na kojem se vidi da je broj nezaposlenih za vrijeme trajanja turističke sezone u 2020. godini doživio manji pad nego u 2019. godini u kojoj je turistička sezona doprinijela padu broja nezaposlenih u ljetnom razdoblju. Početkom restrikcija, kako u Republici Hrvatskoj tako i u ostalim državama, hrvatsko tržište rada ostalo je bez pozitivnog sezonalnog trenda unutar poslovnog ciklusa ne koje se godinama oslanjalo.

Slika 6, Kretanje broja nezaposlenih u RH od siječnja 2019. do prosinca 2020. Izvor: Izrada autorice prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, <https://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx?tipIzvjestaja=1>

U 2020. godini također dolazi i do manje promjene u strukturi zaposlenih po sektorima te je u tercijalnom sektoru u ovoj godini zaposleno 69,2% ukupne zaposlene radne snage. Autorica

²⁴ <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29218> (20.09.2023.)

Lukec (2020) navodi podatak da se u 2020. godini, u odnosu na 2019., broj zaposlenih u tercijalnom sektoru smanjio za 0,5%, dok se postotak zaposlenih u primarnom i sekundarnom sektoru povećao za 0,4%, odnosno za 0,1%. Po pitanju gospodarskih djelatnosti, porast nezaposlenosti za vrijeme korona krize pogodio je sve sektore. Prema Hrvatskom zavodu za zapošljavanje, najveći porast nezaposlenih u 2020. godini²⁵ dogodio se u sektoru zabave i rekreacije (42,8%), u uslužnim djelatnostima (35,4%), u djelatnostima prijevoza i skladištenja (31%) i u sektoru trgovine (17,2%).²⁶

6.3. OPORAVAK HRVATSKOG TRŽIŠTA RADA NAKON GLOBALNE EKONOMSKE KRIZE

Kao što je ranije spomenuto, oporavak tržišta rada od utjecaja globalne ekonomske krize nije se dogodio tako brzo kao oporavak od korona krize. Dok je porast broja nezaposlenosti za vrijeme korona krize bio primarno vezan za smanjenje potrebnih zaposlenika u ugostiteljskim djelatnostima i ograničavanje rada u pojedinim sektorima, ogroman rast nezaposlenih za vrijeme globalne ekonomske krize bio je vezan i za sektor industrije. Od 2008. godine do 2012. godine, stopa nezaposlenosti na hrvatskom tržištu rada popela se na nevjerojatnih 19,7% (Ergović i Gambiraža, 2023). Ovakav veliki utjecaj globalne ekonomske krize na nezaposlenost u Republici Hrvatskoj može se vezati uz nekoliko faktora. Prema autorima Ergović i Gambiraža, glavni krivac za ovakvu situaciju bila je deindustrijalizacija koja je na početku ovog stoljeća zahvatila hrvatsko gospodarstvo. Ovi isti autori navode da je 2010. godine Hrvatska bila na zadnjem mjestu u postotku radnog obujma u prerađivačkoj industriji u srednjoj i istočnoj Europi. Zbog pada kupovne moći građana u Europi i straha od ekonomske krize, glavni hrvatski gospodarski adut turizam nije više ostvarivao rezultate koji bi značajno utjecali na pad broja nezaposlenih u razdoblju turističke sezone. S druge strane, hrvatska industrija u tom razdoblju nije bila u mogućnosti ponuditi radna mjesta koja bi popunila ovu rupu na tržištu rada te se hrvatsko gospodarstvo suočilo sa velikim suficitom radne snage.

Suočena sa padom BDP-a, Republika Hrvatska za vrijeme gospodarske krize bilježi i pad drugih makroekonomskih pokazatelja. Prema Odjelu za makroekonomske analize Hrvatske gospodarske komore, razina hrvatske industrije u 2014. godine bila je 16,9% niža nego u 2008, promet trgovina na malo 19,7% manji, a obujam građevinskih radova bilježio je pad od čak

²⁵ U odnosu na 2019. godinu

²⁶ https://www.hzz.hr/app/uploads/2022/09/stat_bilten_06_2020-4.pdf (28.08.2023.)

46,7%.²⁷ Posljedica pada obujma ovih makroekonomskih pokazatelja bio je naravno i dodatan pad broja zaposlenih u ovom razdoblju. Također, isti izvor navodi da je ovakva situacija negativno utjecala i na rast neto plaća koje su u razdoblju od 2008. do 2014. godine ostvarile iznimno skroman rast u iznosu od 6,9% odnosno rast sa 5 178 kuna na 5 535 kuna. Usporedbe radi, nominalni rast neto plaća u prethodnom razdoblju koje je završilo 2008. godine iznosio je 39,2% (Hrvatska gospodarska komora, 2017). Ovakav trend smanjenja rasta plaća u kriznom razdoblju dodatno je opteretio hrvatsko gospodarstvo smanjivanjem kupovne moći stanovništva i padom opće potrošnje, stvarajući na taj način začarani krug iz kojeg se hrvatska ekonomija izvlačila čak 6 kriznih godina.

6.4. OPORAVAK HRVATSKOG TRŽIŠTA RADA NAKON KORONA KRIZE

Početak 2021. godine dolazi do popuštanja restriktivnih mjera kako na području Republike Hrvatske, tako i u većini ostalih svjetskih zemalja. Prema istraživanju portala Moj Posao (2021), u trećem kvartalu 2021. godine potražnja za radom povećala se za oko 19% u odnosu za isti kvartal predpandemijske 2019. godine.²⁸ Takav trend se nastavio i u narednim godinama te danas, više od tri godine od početka pandemije i njenog negativnog utjecaja na tržište rada u Republici Hrvatskoj, stopa registrirane nezaposlenosti iznosi 5,8% (Državni zavod za statistiku, 2023). Također, ova kriza u fokus je dovela i proces digitalizacije jer su neke institucije, pogotovo one obrazovnog karaktera, bile prisiljene brzo se prebaciti na način rada od kuće, tj. rad koji uključuje određene tehnološke napretke u obliku računalnih programa koji su omogućili nastavak izvođenja nastave u školama i fakultetima putem interneta. Neka poduzeća također su u ovom periodu rad u uredima zamijenila takozvanim kućnim uredima te su zaposlenici u tim poduzećima nastavili obavljati svoje radne obaveze od kuće putem računala.

²⁷ <https://www.hgk.hr/documents/kretanje-bdp-a-u-hrvatskoj-izvori-rasta-i-posljedice5addcdb7bc19c.pdf> (06.10.2023.)

²⁸ <https://www.moj-posao.net/Press-centar/Details/81384/Nastavak-oporavka-trzista-rada-trazi-se-vise-radnika-no-prije-pandemije/75/> (23.08.2023.)

6.5. REAKCIJA VLADE REPUBLIKE HRVATSKE NA GLOBALNU EKONOMSKU KRIZU

Kao što je i ranije spomenuto u ovom radu, Vlada Republike Hrvatske nije adekvatno i na vrijeme reagirala kako bi smanjila utjecaj ekonomske krize kako na gospodarstvo tako i na tržište rada. Na samom početku krize u 2008. godini, Vlada iznosi 6 mjera koje predstavljale preporuke, a ne stvarne mjere pomoći gospodarstvu koje je pod utjecajem krize (Završki, 2021). Nakon što je kriza u Republici Hrvatskoj postala očigledna, Vlada naglo postaje svjesna ozbiljnosti novonastale situacije. U toku 2008. godine objavljuje se nekoliko rebalansa proračuna u jednom od kojih se povećava stopa PDV-a na 23 posto te se uvodi krizni porez, tada popularno nazivan harač. Krizni porez iznosio je 2 posto na primitke u visini od 3 000 do 6 000 kuna te 4 posto na primitke veće od 6 000 kuna, a odnosio se na plaće, mirovine, dividende te udjele u dobiti (Mlikotić, 2010). Također, Vlada donosi i paket mjera čiji je bio cilj pripomoći gospodarstvo i obuzdati daljnje širenje krize. Verdiš i Šimić (2008) navode da su se te mjere odnosile na devizni politiku, monetarnu politiku, fiskalnu politiku i politiku plaća. Putem utjecaja na deviznu politiku, Vlada je odredila gornju granicu devinog tečaja s mogućnošću daljnje aprecijacije. Glavna uloga ove mjere bila je sprječavanje inflacije cijena pojedinih dobara. Mjera koja se odnosila na monetarnu politiku bila je usmjerena ka kontroli emisije primarnog novca i visine eskontne stope, a mjera koja se odnosila na fiskalnu politiku kao glavni zadatak je imala težnju za likvidacijom fiskalnog deficita.

Međutim, samo jedna mjera Vlade Republike Hrvatske u ovom razdoblju odnosila se na iznimno pogođeno tržište rada. Promjenom politike plaća, Vlada je privremeno revidirala odredbe kolektivnih ugovora u državnom sektoru nastojeći na taj način smanjiti mogućnost velikog pada realnih plaća (Vedriš, Šimić, 2008). Ova mjera donekle je usporila pad plaća, ali nedostatak Vladine inicijative za očuvanjem radnih mjesta u ovom periodu itekako se odrazio na broj radnih mjesta u Republici Hrvatskoj. Mlikotić (2009) navodi podatak da je u periodu od 2008. do 2014. zabilježen gubitak od 212 656 radnih mjesta. Posljedice ove krize na kraju su prelomile preko leđa na hrvatskih građana uzrokujući gubitak radnih mjesta, povećanje poreznih obveza i smanjenje kupovne moći. Prema Bilić i Morković (2021) mnoge europske zemlje putem posebnih mjera poticale su očuvanje radnih mjesta uključujući i mjeru skraćivanja radnog vremena kako bi se u pogođenim sektorima izbjeglo masovno otpuštanje. Neko od ovih mjera usvojila je i Hrvatska, međutim rezultati koji su se očekivali nisu bili ostvareni.

6.6. REAKCIJA VLADE REPUBLIKE HRVATSKE NA KORONA KRIZU

Vladina je reakcija na kriznu situaciju nastalu zbog pojave Covid-19 virusa u Hrvatskoj bila puno brža i više usmjerena na očuvanje radnih mjesta. Već 17. ožujka 2020., nekoliko dana nakon proglašenja epidemije na području cijele Republike Hrvatske, Vlada iznosi prvi paket mjera koji je bio vrijedan preko 30 milijardi kuna, a kao cilj je imao očuvati radna mjesta i likvidnost poduzeća – pogotovo onih čiji je opstanak bio pogođen restriktivnim mjerama donesenim u ovom razdoblju. Djelatnosti i sektori koji nisu bili obuhvaćeni restrikcijama morali su rad obavljati uz praćenje Zakona o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti te su poslodavci bili od strane države upućeni da na radnim mjestima osiguraju sve potrepštine potrebne za zaštitu zdravlja i sigurnosti radnika – fizičke barijere, osiguranje udaljenosti, dezinficijens, maske za lice i slično (Bilić i Mokrović 2021). Na Vladinoj stranici, koronavirus.hr, posvećenoj novostima vezanima za pandemiju objavljen je podatak da je unutar prvog paketa mjera, Vlada RH radi očuvanja radnih mjesta poslodavcima pogođenima uvođenjem restrikcija odlučila za svakog radnika isplaćivati neto iznos minimalne plaće od 3 250 kuna te je poslodavce poticala kroz dodatne mjere da svojim zaposlenicima povrh toga isplaćuju i dodatni dio plaće.²⁹ Uz potporu za očuvanje radnih mjesta, mjere su uključivale i odgodu plaćanja poreza na dohodak, poreza na dobit te doprinosa za mirovinsko i zdravstveno, izlazeći tako u susret poduzećima i pomažući im održati likvidnost. Također, Vlada uvodi i mjeru odgode plaćanja kreditnih obveza usmjerenu i na poduzeća i na hrvatske građane.

U drugom paketu mjera koji je Vlada donijela 2. travnja 2020. godine, neto iznos koji se isplaćuje poslodavcima kao potpora za očuvanje radnih mjesta povećava se sa 3 250 kuna na 4 000 kuna po zaposlenom³⁰, tj. iznimno 2 000 kuna ako je poslodavac odlukom Stožera civilne zaštite bio zatvoren kraće od 14 dana (Bilić i Mokrović 2021). Također, ovim setom mjera poslodavci se izuzimaju od obveze plaćanja doprinosa za plaće u visini iznosa financijske potpore primljene u svrhu očuvanja radnih mjesta. Uz mjere za očuvanje radnih mjesta, Vlada RH donosi i set poreznih mjera koji porezne obveznike potpuno ili djelomično (ovisno o visini

²⁹ <https://www.koronavirus.hr/aktualne-mjere/1010> (21.09.2023.)

³⁰ https://www.hok-cba.hr/wp-content/uploads/2021/11/pregled_usvojenih_mjera_za_olaksavanje_poslovanja_tijekom_pandemije_covid-19.pdf (21.08.2023.)

godišnjeg prometa) izuzima od obveze plaćanja poreza³¹ i doprinosa za travanj, svibanj i lipanj 2020. godine. Također, Vlada nudi poreznim obveznicima i mogućnost beskamatne odgode obveze plaćanja poreza u razdoblju od tri mjeseca. Uz ove porezne mjere i mjere za očuvanje radnih mjesta, Vlada Republike Hrvatske također uvodi posebne kreditne linije kao potporu hrvatskom gospodarstvu kao i mogućnost mirovanja kreditnih obveza.³² U narednom periodu Vlada Republike Hrvatske nekoliko je puta iznosila i dodatne pakete mjera kojima je cilj bio očuvati hrvatsko gospodarstvo i izbjeći veće posljedice krize. Uzevši krivu reakciju vladajućih za vrijeme globalne ekonomske krize kao pouku, zaključak je da je ovakva brza i odlučna reakcija Vlade itekako utjecala na očuvanje radnih mjesta za vrijeme korona virus pandemije te je pomogla da se izbjegne veće povećanje stope nezaposlenosti iako je mnogim poduzećima u ovom periodu zbog restrikcija bio onemogućen rad.

³¹ Ne odnosi se na plaćanje PDV-a

³² https://www.hok-cba.hr/wp-content/uploads/2021/11/pregled_usvojenih_mjera_za_olaksavanje_poslovanja_tijekom_pandemije_covid-19.pdf (21.08.2023.)

7. ZAKLJUČAK

Poslovni ciklusi u svojim fazama ima razdoblja recesije i razdoblja rasta. U fazi rasta gospodarstvo se širi, prisutni su pozitivni ekonomski trendovi, a tržište rada pruža veću i stabilniju mogućnost zaposlenja. Međutim, u fazi recesije dolazi do negativnih trendova koji se ponajviše prate putem pada BDP-a. Razdoblje recesije i pada BDP-a vežemo i za nestabilnost tržišta rada i smanjenu mogućnost zapošljavanja. Na primjeru dvaju kriza obrađenih u ovom završnom radu možemo primijetiti da je tijek i snaga krize često vezana za adekvatnu ili neadekvatnu reakciju vladajućih na poremećaje na tržištu. Za vrijeme globalne ekonomske krize koja počinje 2008. godine, Vlada Republike Hrvatske nije propisno reagirala što je kasnije dovelo do značajnih posljedica na hrvatsko gospodarstvo. Kako pad BDP-a i krizna razdoblja utječu i na tržište rada, ekonomska kriza u Hrvatskoj je utjecala na značajan porast broja nezaposlenih, a time i na pad platežne moći stanovništava što je uzrokovalo opći pad potrošnje. Ovakav *perpetuum mobile* koji je nastao radi posljedica ekonomske krize doveo je do produljenja njenog trajanja i velikih posljedica na gospodarstvo.

Nakon što je 2015. godine negativan trend u hrvatskoj ekonomiji prekinut, gospodarstvo se našlo u fazi rasta. Ova faza trajala je sve do 2020. godine kada je prekinuta nastankom zdravstvene krize pojavom nove varijante korona virusa. Međutim, za razliku od prethodne krize, u ovoj krizi Vlada Republike Hrvatske reagirala je brzo i odlučno, uvodeći pakete mjera koje su kao glavni fokus imale očuvanje radnih mjesta i likvidnost poduzeća. Ovakva brza i ispravna reakcija dovela je do ublažavanja utjecaja krize na tržište rada, a smamim time i pomogla da oporavak od ove krize bude znatno brži i efikasniji. Danas, tri godine nakon izbijanja korona krize, hrvatsko tržište rada bilježi najmanju stopu nezaposlenosti u svojoj modernoj povijesti, međutim, nalazi se pred novim problemom. Radi smanjenja broja stanovnika putem negativnih trendova u stopi prirodnog prirasta i stopi mehaničkog kretanja stanovništva, tržište rada u Hrvatskoj danas ima veliki broj radnih mjesta koje domaća radna snaga ne može popuniti. Dakle, današnja niska stopa nezaposlenosti u Hrvatskoj nije nužno vezana za pozitivne ekonomske trendove nego i na smanjenje broja raspoložive radne snage koja je državu napustila ponajviše nakon ulaska u Europsku uniju 2013. godine.

8. IZJAVA

Izjava o autorstvu završnog rada i akademskoj čestitosti

Ime i prezime studenta: Daniela Perković

Matični broj studenta: 0269073914

Naslov rada: Komparativna analiza utjecaja recentnih ekonomskih kriza na tržište rada u Republici Hrvatskoj

Pod punom odgovornošću potvrđujem da je ovo moj autorski rad čiji niti jedan dio nije nastao kopiranjem ili plagiranjem tuđeg sadržaja. Prilikom izrade rada koristio sam tuđe materijale navedene u popisu literature, ali nisam kopirao niti jedan njihov dio, osim citata za koje sam naveo autora i izvor te ih jasno označio znakovima navodnika. U slučaju da se u bilo kojem trenutku dokaže suprotno, spreman sam snositi sve posljedice uključivo i poništenje javne isprave stečene dijelom i na temelju ovoga rada.

Potvrđujem da je elektronička verzija rada identična onoj tiskanoj te da je to verzija rada koju je odobrio mentor.

Datum

Potpis studenta

07.11.2023.

9. LITERATURA

9.1. KNJIGE:

- Bićanić i., Deskar-Škrbić, M. (2018), *Makroekonomika I za ekonomiste i neekonomiste*, Zagreb: Biblioteka Ekonomski lab
- Blanchard, O. (2005), *Makroekonomija*, Zagreb: Gospodarska misao
- Dragičević, A. (1991), *Ekonomski leksikon*, Zagreb: Informator

9.2. RADOVI I ČLANCI:

Abodunrin, O., Oloye, G., Adesola, B. (2020), Coronavirus pandemic and its implication on global economy, *International Journal of Arts, Languages and Business Studies (IJALBS)*, Vol.4; 13 – 23 str. <https://sfjesgs.com/index.php/SFJESGS/article/view/193>

Baily, M. N., Litan, R. E., Johnson, M. S. (2008), *The Origins of the Financial Crisis*, Fixing finance series - paper 3 https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/11_origins_crisis_baily_litan.pdf

Bilić, A., Mokrović, D. (2021), Očuvanje radnih mjesta u vrijeme krize izazvane pandemijom covid-a 19, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 58, 2/2021, str. 525-552 <https://hrcak.srce.hr/clanak/374057>

Ćorić, B. i Šimić, V. (2020). Ekonomske katastrofe: studija slučaja na primjeru Hrvatske, *Ekonomski misao i praksa*, 29 (1), 157-178 str. <https://hrcak.srce.hr/239594>

Gambiraža, I. i Ercegović, A. (2023), Uzroci i posljedice gospodarskih kriza s naglaskom na Republiku Hrvatsku, *Oeconomica Jadertina*, 50-64 str. <https://hrcak.srce.hr/clanak/437716>

Horvat, V. (2019) *Utjecaj svjetske krize na hrvatsko gospodarstvo*, završni rad, Pula: Sveučilište Jurja Dobrile <https://repositorij.unipu.hr/islandora/object/unipu%3A4037/datastream/PDF/view>

Jakobović, I. (2022), Utjecaj pandemije COVID-19 na tržište rada, završni rad, Osijek: Sveučilište Josipa Juraja Strossmayera, Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek <https://zir.nsk.hr/islandora/object/pfos:2893>

Jelačić, L. (2022), Utjecaj koronakrize na gospodarstvo, završni rad, Split: Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet <https://repozitorij.efst.unist.hr/islandora/object/efst:5071>

Jelkić, I. (2021), COVID-19 i radna mjesta: posljedice i izazovi za hrvatsko tržište rada, diplomski rad, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet <https://repozitorij.efzg.unizg.hr/islandora/object/efzg:7388>

Jurčić, Lj. i Teodorović, I. (2011). GLOBALNA KRIZA, OPORAVAK I SVIJET KOJI SE MIJENJA. *Ekonomski pregled*, 62 (5-6), 233-247 str. <https://hrcak.srce.hr/clanak/105867>

Kosir, N. (2021). *Utjecaj pandemije COVID-19 na globalno tržište rada, s posebnim osvrtom na Hrvatsku* (Diplomski rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet <https://repozitorij.efzg.unizg.hr/islandora/object/efzg:7080>

Kovač, I. (2020). Refleksije Pandemije Covid-19 I Utjecaj Na Međunarodno Poslovanje, *Ekonomska politika u 2021. godini - Hrvatska poslije pandemije*, vol. 28, 376-392 str. http://www.hde.hr/ekonomskapolitikahrvatske/publikacija/eph2001/013_Kovac_I.pdf

Lukrec, L. (2022), Analiza utjecaja pandemije COVID-19 na gospodarstvo Republike Hrvatske, diplomski rad, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet <https://zir.nsk.hr/islandora/object/efzg:9658>

McKibbin, J. W., Stoeckel, A., (2010); The Global Financial Crisis: Causes and Consequences. *Asian Economic Papers*; 9 (1): 54–86 str. https://econpapers.repec.org/article/tprasiaec/v_3a9_3ay_3a2010_3ai_3a1_3ap_3a54-86.htm

Milas, P. (2021) *Ekonomski razvoj i gospodarske krize*, završni rad, Osijek: Sveučilište Josipa Juraja Strossmayera, Ekonomski fakultet u Osijeku <https://repozitorij.efos.hr/islandora/object/efos:4592>

Mlikotić, S. (2010) Globalna financijska kriza - uzroci, tijek i posljedice. *Pravnik*, 44 (89), 83-94 str. <https://hrcak.srce.hr/98006>

Naseer, S., Khalid, S., Parveen, S., Abass, K., Song, H. i Achim, M. V. (2023), Covid-19 outbreak: Impact on global economy, *Frontiers in Public Health* <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/36793360/>

Onyeaka, H., Anomudu, C. K., Al-Sharify, Z. T., Egele-Godswill, E. i Mbaegbu, P. (2021) Covid-19 pandemic: A review of the global lockdown and its far-reaching effects, Science Progress Vol. 104 <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/34061685/>

Rukavina, V. i Katavić, I. (2022) Analiza uzroka i posljedica globalnih ekonomskih kriza 20. i 21. stoljeća. *Obrazovanje za poduzetništvo - E4E*, 12 (1), 45-65 str. <https://hrcak.srce.hr/279731>

Taylor, J. (2009), *The Financial Crisis and the Policy Responses: an Empirical Analysis What Went Wrong*, NBER, working paper No. 14631 <https://www.nber.org/papers/w14631>

Vedriš, M. i Šimić, R. (2008). Institucije, regulatorna uloga i gospodarski rast nacionalnih ekonomija. *Ekonomski vjesnik*, XXI (1-2), 9-18 str. <https://hrcak.srce.hr/42700>

Verick, S. i Islam, I. (2010) *Velika recesija 2008.2009.: Uzroci, posljedice i odgovori politike*, IZA Discussion Paper No. 4934 https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1631069

9.3. INTERNETSKI IZVORI:

<https://www.thebalancemoney.com/unemployment-rate-by-year-3305506>

<https://money.cnn.com/2010/06/16/news/economy/homelessness/index.htm>

<https://profitiraj.hr/pomutnja-na-burzi-zbog-sanaderove-ostavke-crobex-u-minusu-675-posto/>

<https://arhivanalitika.hr/blog/teorije-o-velikoj-recesiji/>

https://www.who.int/health-topics/coronavirus#tab=tab_1

<https://www.statista.com/topics/6139/covid-19-impact-on-the-global-economy/#topicOverview>

<https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/2020-odluke-stozera-civilne-zastite-rh-u-2020-godini-i-relevantni-propisi-u-uvjetima-epidemije-koronavirusa-41376#o%C5%BEujak2020>

<https://dzs.gov.hr/>

<https://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx?tipIzvjestaja=1>

<https://www.moj-posao.net/Press-centar/Details/81384/Nastavak-oporavka-trzista-rada-trazi-se-vise-radnika-no-prije-pandemije/75/>

[https://www.hok-cba.hr/wp-](https://www.hok-cba.hr/wp-content/uploads/2021/11/pregled_usvojenih_mjera_za_olaksavanje_poslovanja_tijekom_pandemije_covid-19.pdf)

[content/uploads/2021/11/pregled_usvojenih_mjera_za_olaksavanje_poslovanja_tijekom_pandemije_covid-19.pdf](https://www.hok-cba.hr/wp-content/uploads/2021/11/pregled_usvojenih_mjera_za_olaksavanje_poslovanja_tijekom_pandemije_covid-19.pdf)

<https://dzs.gov.hr/vijesti/broj-zaposlenih-u-srpnju-2023-porastao-za-1-6-u-odnosu-na-prethodni-mjesec/1634>

<https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/bdp-i-nacionalni-racuni/godisnji-bd>

<https://podaci.dzs.hr/hr/arhiva/zaposlenost-i-place/zaposlenost/zaposleni-po-djelatnostima/>

<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20210427-3>

<https://www.bls.gov/opub/mlr/2022/article/us-labor-market-shows-improvement-in-2021-but-the-covid-19-pandemic-continues-to-weigh-on-the-economy.htm>

<https://www.bls.gov/opub/mlr/2020/article/job-market-remains-tight-in-2019-as-the-unemployment-rate-falls-to-its-lowest-level-since-1969.htm>

<https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29028>

<https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29218>

https://www.hzz.hr/app/uploads/2022/09/stat_bilten_06_2020-4.pdf

<https://www.hgk.hr/documents/kretanje-bdp-a-u-hrvatskoj-izvori-rasta-i-posljedice5addcdb7bc19c.pdf>

<https://www.koronavirus.hr/aktualne-mjere/1010>

10. TABLICE I SLIKE

Slika 1, Cijene stambenih objekata u SAD-u od 1994. do 2007. godine	8
Slika 2, Porast broja nezaposlenih u SAD-u od 2007. do 2010. godine	10
Slika 3, Ukupan pad BDP-a balkanskih zemalja; izvor: B. Čorić i V. Šimić: Ekonomske katastrofe – studij slučaj na primjeru Hrvatske, 2020.	13
Slika 4, Kretanje broja nezaposlenog stanovništava i radno neaktivnog stanovništva EU od prvog kvartala 2005. do četvrtog kvartala 2020. godine u postotcima	17
Slika 5, Broj nezaposlenih u Republici Hrvatskoj od kolovoza 2007. godine do kolovoza 2009. godine	20
Slika 6, Kretanje broja nezaposlenih u RH od siječnja 2019. do prosinca 2020. Izvor: Izrada autorice 1	22

11. ŽIVOTOPIS

Daniela Perković

Datum rođenja: 18/02/1995

Državljanstvo: hrvatsko

KONTAKT

Vinkovačka 35D,
23000 Zadar, Hrvatska (Kućna)

daniela.perkovic17@gmail.com

(+385) 919086210

RADNO ISKUSTVO

05/2016 – 09/2016 Biograd na Moru, Hrvatska

Prodavač Plodine

Studentski posao

01/2018 – 01/2019 Zadar, Hrvatska

Prodavač Lidl Hrvatska

Rad na blagajni, slaganje proizvoda.

12/2018 – 01/2022 Zadar, Hrvatska

Pomoćnik voditelja trgovine Lidl Hrvatska

Samostalno vođenje smjene i organizacija radnih zadataka, pomoć voditelju u obavljanju svakodnevnih administrativnih poslova.

12/2019 – 09/2023 Zadar, Hrvatska

Zamjenik voditelja trgovine Lidl Hrvatska

Vođenje trgovine u odsustvu voditelja, odgovornost za praćenje financijskih pokazatelja trgovine, naručivanje robe i potrošnih materijala, organizacija i izrada tjednog rasporeda rada djelatnika, organizacija kvartalnih inventura.

11/09/2023 – **TRENUTAČNO** Vodice, Hrvatska

Voditelj trgovine Lidl Hrvatska

Vođenje trgovine, analiza pokazatelja prodaje, operativno planiranje i planiranje tjednog rasporeda, narudžbe robe i potrošnih materijala

OBRAZOVANJE I OSPOSOBLJAVANJE

10/2020 – **TRENUTAČNO** Biograd na Moru, Hrvatska

Stručna prvostupnica ekonomije bacc.oec poslovna ekonomija i financije Veleučilište Baltazar

Adresa Šetalište kneza Branimira 52, 23210, Biograd na Moru, Hrvatska

Područje studija Poslovna ekonomija i financije

JEZIČNE VJEŠTINE

MATERINSKI JEZIK/JEZICI: hrvatski

Drugi jezici:

engleski

Slušanje C2

Čitanje C2

Pisanje C1

Govorna produkcija C1

Govorna interakcija C1

Razine: A1 i A2: temeljni korisnik; B1 i B2: samostalni korisnik; C1 i C2: iskusni korisnik